Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (šesto vijeće)

19. studenoga 2020.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Područje slobode, sigurnosti i pravde – Politika azila – Direktiva 2011/95/EU – Uvjeti odobravanja statusa izbjeglice – Odbijanje izvršavanja vojne službe – Članak 9. stavak 2. točka (e) – Pravo zemlje podrijetla koje ne predviđa pravo na prigovor savjesti – Zaštita osoba koje su pobjegle iz svoje zemlje podrijetla nakon isteka roka za odgodu vojne službe – Članak 9. stavak 3. – Veza između razloga navedenih u članku 10. te direktive i sudskog progona i kažnjavanja iz članka 9. stavka 2. točke (e) navedene direktive – Dokaz”

U predmetu C-238/19,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Verwaltungsgericht Hannover (Upravni sud u Hannoveru, Njemačka), odlukom od 7. ožujka 2019., koju je Sud zaprimio 20. ožujka 2019., u postupku

EZ

protiv

Bundesrepublik Deutschland,

SUD (šesto vijeće),

u sastavu: J.–C. Bonichot (izvjestitelj), predsjednik prvog vijeća, u svojstvu predsjednika vijeća, C. Toader i M. Safjan, suci,

nezavisna odvjetnica: E. Sharpston,

tajnik: R. Schiano, administrator,

uzimajući u obzir pisani postupak i nakon rasprave održane 5. ožujka 2020.,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

– za osobu EZ, S. Schröder, *Rechtsanwältin*,

– za Bundesrepublik Deutschland, A. Horlamus, u svojstvu agenta,

– za njemačku vladu, R. Kanitz, u svojstvu agenta,

– za Europsku komisiju, S. Grünheid i M. Condou-Durande, u svojstvu agenata,

saslušavši mišljenje nezavisne odvjetnice na raspravi održanoj 28. svibnja 2020.,

* Jezik postupka: njemački

donosi sljedeću

Presudu

1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članka 9. stavka 2. točke (e) i članka 9. stavka 3. Direktive 2011/95/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 13. prosinca 2011. o standardima za kvalifikaciju državljana trećih zemalja ili osoba bez državljanstva za ostvarivanje međunarodne zaštite, za jedinstveni status izbjeglica ili osoba koje ispunjavaju uvjete za supsidijarnu zaštitu te sadržaj odobrene zaštite (SL 2011., L 337, str. 9.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 13., str. 248. i ispravak SL 2020., L 76, str. 37.).

2 Zahtjev je upućen u okviru spora između osobe EZ, sirijskog državljanina, i Bundesrepublik Deutschland (Savezna Republika Njemačka) povodom odluke Bundesamta für Migration und Flüchtlinge (Savezni ured za migraciju i izbjeglice, Njemačka) kojom mu je odbijen status izbjeglice.

Pravni okvir

Ženevska konvencija

3 Na temelju članka 1. odjeljka A Konvencije o statusu izbjeglica, koja je potpisana u Ženevi 28. srpnja 1951. (Zbirka međunarodnih ugovora Ujedinjenih naroda, sv. 189., str. 150., br. 2545 (1954.)) i stupila na snagu 22. travnja 1954., kako je nadopunjena Protokolom o statusu izbjeglica, sklopljenim u New Yorku 31. siječnja 1967., koji je i sâm stupio na snagu 4. listopada 1967. (u daljnjem tekstu: Ženevska konvencija):

„U ovoj se Konvenciji pojam ‚izbjeglica' odnosi na svaku osobu:

[…]

(2) koja se ne nalazi u zemlji svog državljanstva […] te se uslijed osnovanog straha od proganjanja zbog svoje rase, vjere, nacionalnosti, te zbog pripadnosti određenoj društvenoj grupi, ili zbog političkog mišljenja, ne može ili se zbog tog straha, ne želi staviti pod zaštitu dotične države; ili osoba bez državljanstva koja se nalazi izvan zemlje prethodnog stalnog boravišta, a koja se ne može ili se zbog straha ne želi vratiti u tu državu.

[…]"

Direktiva 2011/95

4 Uvodne izjave 2., 4., 12., 24. i 29. Direktive 2011/95 glase:

„(2) Zajednička politika o azilu, uključujući Zajednički europski sustav azila, sastavni je dio cilja Europske unije u pogledu postupnog uspostavljanja područja slobode, sigurnosti i pravde, otvorenog osobama koje okolnosti prisiljavaju na zakonito traženje zaštite u Uniji.

[…]

(4) Ženevska konvencija […] predstavlja […] temelj međunarodnog pravnog režima za zaštitu izbjeglica.

[…]

(12) Glavni je cilj ove direktive, s jedne strane, osigurati da države članice primjenjuju zajedničke kriterije za utvrđivanje osoba kojima je zaista potrebna međunarodna zaštita i, s druge strane, osigurati da minimalna razina pogodnosti bude dostupna tim osobama u svim državama članicama.

[…]

(24) Nužno je uvesti zajedničke kriterije prema kojima će se tražiteljima azila priznavati status izbjeglica u smislu članka 1. Ženevske konvencije.

[…]

(29) Jedan od uvjeta koje treba ispunjavati za stjecanje statusa izbjeglice u smislu članka 1.A Ženevske konvencije je postojanje uzročne veze između razloga za gonjenje, posebno rase, vjere, nacionalnosti, političkog uvjerenja ili pripadnosti određenoj društvenoj skupini, i djela progona ili izostanka zaštite za takva djela."

5 U skladu s njezinim člankom 2. točkom (d) za potrebe te direktive pojam „izbjeglica" znači „državljanin treće zemlje koji je, zbog osnovanog straha od proganjan[j]a zbog svoje rase, vjere, nacionalnosti, političkog mišljenja ili pripadnosti određenoj društvenoj skupini, izbjegao iz svoje nacionalne države te nije u mogućnosti ili, zbog takvog straha, ne želi staviti se pod zaštitu te države […]."

6 Članak 4. navedene direktive, koji se nalazi u njezinom poglavlju II., naslovljenom „Procjena zahtjeva za međunarodnu zaštitu", navodi:

„1. Države članice mogu utvrditi kao obvezu podnositelja zahtjeva da čim prije dostavi sve potrebne elemente kojima će potkrijepiti svoj zahtjev za međunarodnu zaštitu. Dužnost je države članice da u suradnji s podnositeljem zahtjeva procijeni odgovarajuće elemente zahtjeva.

2. Elementi iz stavka 1. uključuju izjave podnositelja zahtjeva i svu dokumentaciju kojom on raspolaže i koja se odnosi na njegovu dob, podrijetlo, uključujući i podrijetlo njegove rodbine, njegov identitet, državljanstvo/državljanstva, zemlju(-e) i mjesto(-a) prethodnog boravišta, prethodne zahtjeve za azil […], smjerove putovanja, putne isprave i razloge za podnošenje zahtjeva za međunarodnu zaštitu.

3. Zahtjevi za međunarodnu zaštitu procjenjuju se pojedinačno, pri čemu se uzima u obzir sljedeće:

(a) sve odgovarajuće činjenice koje se odnose na zemlju podrijetla u vrijeme donošenja odluke o zahtjevu, uključujući zakone i propise zemlje podrijetla i način na koji se oni primjenjuju;

(b) odgovarajuće izjave i dokumentaciju koje je dostavio podnositelj zahtjeva uključujući informacije o tome je li podnositelj zahtjeva bio ili bi mogao biti izložen proganjanju ili ozbiljnoj nepravdi;

(c) položaj i osobne okolnosti podnositelja zahtjeva, uključujući čimbenike kao što su podrijetlo, spol i dob, kako bi se procijenilo bi li se, s obzirom na osobne okolnosti podnositelja zahtjeva, postupci kojima je podnositelj zahtjev bio izložen ili bi mogao biti izložen mogli smatrati proganjanjem ili ozbiljnom nepravdom;

(d) podatak o tome jesu li aktivnosti podnositelja zahtjeva, nakon što je napustio zemlju podrijetla, bile usmjerene stvaranju neophodnih uvjeta za traženje međunarodne zaštite, kako bi se procijenilo mogu li ove aktivnosti izložiti podnositelja zahtjeva proganjanju ili ozbiljnoj nepravdi ako se vrati u tu zemlju;

(e) podatak o tome može li se od podnositelja zahtjeva razumno očekivati da će se staviti pod zaštitu druge zemlje u kojoj bi mogao [zatražiti] državljanstvo.

4. Činjenica da je podnositelj zahtjeva već bio izložen proganjanju ili ozbiljnoj nepravdi ili izravnim prijetnjama takvim proganjanjem ili nepravdom, predstavlja ozbiljnu naznaku za njegov osnovani strah od proganjanja ili od trpljenja ozbiljne nepravde, [osim] ako ne postoje ozbiljni razlozi za vjerovanje da se takvo proganjanje ili ozbiljna nepravda neće ponoviti.

5. Ako država članica primjenjuje načelo prema kojemu je dužnost podnositelja zahtjeva potkrijepiti dokazima zahtjev za međunarodnu zaštitu i ako neke izjave podnositelja zahtjeva nisu potkrijepljene dokumentacijom ili drugim dokazima, tim izjavama ne treba potvrda ako su ispunjeni sljedeći uvjeti:

(a) podnositelj zahtjeva je učinio iskreni napor da svoj zahtjev potkrijepi dokazima;

(b) podneseni su svi odgovarajući elementi kojima raspolaže podnositelj zahtjeva i dana su zadovoljavajuća objašnjenja u pogledu manjka drugih odgovarajućih elemenata;

(c) utvrdilo se da su izjave podnositelja zahtjeva dosljedne i prihvatljive te da ne proturječe dostupnim posebnim i općim informacijama relevantnima za njegov slučaj;

(d) podnositelj zahtjeva je zatražio međunarodnu zaštitu što je prije mogao, osim ako podnositelj zahtjeva može predočiti opravdane razloge zašto to nije učinio; i

(e) utvrđena je opća vjerodostojnost podnositelja zahtjeva.”

7 Članak 9. te direktive naslovljen „Djelo proganjanja” propisuje:

„1. Da bi se neko djelo smatralo djelom proganjanja u smislu članka 1.A Ženevske konvencije, djelo mora:

(a) biti dovoljno ozbiljn[o] po svojoj prirodi ili ponavljanju da predstavlja ozbiljno kršenje temeljnih ljudskih prava, posebno prava [od kojih nisu moguća nikakva odstupanja] prema članku 15. stavku 2. Europske konvencije o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda [potpisane u Rimu 4. studenoga 1950.]; ili

(b) biti skup različitih mjera, uključujući kršenja ljudskih prava, koje je dovoljno ozbiljno da utječe na pojedinca na sličan način kako je navedeno u točki (a).

2. Djela proganjanja u smislu stavka 1. mogu, među ostalim, biti u obliku:

[…]

(e) sudskog progona ili kažnjavanja [zbog] odbijanja vršenja vojne službe prilikom sukoba, kada bi vršenje vojne službe uključivalo kaznena djela ili radnje koje su obuhvaćene klauzulama o isključenju koje su utvrđene u članku 12. stavku 2.;

[…]

3. U skladu s točkom (d) članka 2., mora postojati veza između razloga navedenih u članku 10. i djela proganjanja kako su opisana u stavku 1. ovog članka ili nedostatka zaštite od takvih djela.”

8 Članak 10. Direktive 2011/95 glasi kako slijedi:

„1. Države članice uzimaju u obzir sljedeće elemente pri procjenjivanju razloga za proganjanje:

[…]

(e) pojam političkog mišljenja posebno uključuje mišljenje, ideju ili uvjerenje o stvarima povezanim s potencijalnim počiniteljima proganjanja spomenutim u članku 6. i s njihovim politikama ili metodama, bez obzira je li to svoje mišljenje, ideju ili uvjerenje podnositelj zahtjeva pretvorio u djelo.

2. Kad se procjenjuje ima li podnositelj zahtjeva osnovan strah od proganjanja nebitno je posjeduje li on doista rasne, vjerske, nacionalne, društvene ili političke osobine koje izazivaju proganjanje pod uvjetom da mu takvu osobinu pripisuje počinitelj proganjanja."

9 Člankom 12. navedene direktive, naslovljenim „Isključenje", u stavku 2. predviđa se:

„Državljanin treće zemlje ili osoba bez državljanstva nemaju pravo na stjecanje statusa izbjeglice ako postoje ozbiljni razlozi zbog kojih se može smatrati:

(a) da su počinili zločin protiv mira, ratni zločin ili zločin protiv čovječnosti kako je definirano međunarodnim instrumentima izrađenim kako bi se predvidjele odredbe u pogledu takvih zločina;

[…]"

Njemačko pravo

10 Asylgesetz (Zakon o pravu na azil) u verziji koja se primjenjuje na predmet u glavnom postupku (u daljnjem tekstu: AsylG) u članku 3. naslovljenom „Odobrenje statusa izbjeglice" predviđa:

„(1) Stranac je izbjeglica u smislu [Ženevske konvencije] ako

1. ima osnovani strah od proganjanja zbog svoje rase, vjere, nacionalnosti, političkog mišljenja ili pripadnosti određenoj društvenoj skupini,

2. se nalazi izvan zemlje (zemlje podrijetla)
   (a) čiji je državljanin te ako ne može ili zbog tog straha ne želi tražiti zaštitu te države,

[…]

(2) Stranac nije izbjeglica u smislu stavka 1. ovog članka ako postoje ozbiljni razlozi zbog kojih treba smatrati da je

1. počinio zločin protiv mira, ratni zločin ili zločin protiv čovječnosti kako je definirano međunarodnim instrumentima donesenima kako bi se predvidjele odredbe u pogledu takvih zločina,

2. prije nego što je prihvaćen kao izbjeglica, počinio teško nepolitičko kazneno djelo izvan saveznog teritorija, a osobito ako je počinio okrutno djelo čak i ako je ono počinjeno s navodnim političkim ciljem, ili

3. da je kriv za djela koja su u suprotnosti s ciljevima i načelima Ujedinjenih naroda.

[…]"

11 Članak 3.a AsylG-a naslovljen „Djelo proganjanja" predviđa:

„ (1) Djelom proganjanja u smislu članka 3. stavka 1. smatra se djelo koje

1. je dovoljno ozbiljno po svojoj prirodi ili ponavljanju da čini ozbiljno kršenje temeljnih ljudskih prava, posebno prava od kojih nisu moguća odstupanja na temelju članka 15. stavka 2. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda […]; ili

2. čini skup različitih mjera, uključujući kršenja ljudskih prava, koje su dovoljno ozbiljne da utječu na pojedinca na sličan način kako je navedeno u stavku 1. ovog članka.

(2) Djelo proganjanja u smislu stavka 1. može, među ostalim, biti u obliku:

[…]

5. sudskog progona ili kažnjavanja zbog odbijanja izvršavanja vojne službe prilikom sukoba, kada bi izvršavanje vojne službe uključivalo počinjenje kaznenih djela ili radnji koje su obuhvaćene klauzulama o isključenju koje su utvrđene u članku 3. stavku 2. ovog zakona;

[…]

(3) Mora postojati veza između razloga za proganjanje navedenih u članku 3. stavku 1. točki 1. u vezi s člankom 3.b i djela koja su definirana kao djela proganjanja u smislu stavaka 1. i 2. ovog članka ili nedostatka zaštite od takvih djela.”

12 Članak 3.b AsylG-a, naslovljen „Razlozi za proganjanje”, navodi:

„(1) Prilikom ocjene razloga za proganjanje primjenom članka 3. stavka 1. točke 1. valja voditi računa o sljedećim elementima:

[…]

5. pojam političkog mišljenja posebno uključuje mišljenje, ideje ili uvjerenja o stvarima povezanim s mogućim počiniteljima progona iz članka 3.c i s njihovim politikama i metodama, neovisno o tome je li stranac to mišljenje, ideje ili uvjerenja pretočio u djelo.

(2) Kad se procjenjuje ima li stranac osnovani strah od proganjanja nebitno je posjeduje li on doista osobine povezane s rasom, vjerom, nacionalnošću, pripadnošću određenoj društvenoj skupini ili političkim mišljenjem koje izaziva proganjanje, pod uvjetom da mu takvu osobinu pripisuje počinitelj proganjanja.”

Glavni postupak i prethodna pitanja

13 EZ, sirijski državljanin, napustio je svoju zemlju 6. studenoga 2014. Nakon što je 5. rujna 2015. stigao u Njemačku, 28. siječnja 2016. podnio je zahtjev za azil.

14 Naveo je da je pobjegao iz Sirije u studenome 2014. kako ondje ne bi izvršavao vojnu službu jer se bojao sudjelovanja u građanskom ratu. Dobio je odgodu vojne službe do veljače 2015. kako bi završio sveučilišni studij.

15 Savezni ured za migraciju i izbjeglice 11. travnja 2017. odobrio mu je supsidijarnu zaštitu, ali je odbio njegov zahtjev za azil zbog toga što on sâm nije pretrpio proganjanja koja su ga natjerala na odlazak. Prema mišljenju tog tijela dotična osoba koja je samo pobjegla od građanskog rata nije se trebala bojati proganjanja uslijed povratka u Siriju. U svakom slučaju, nije postojala veza između proganjanja od kojeg je strahovao i razloga za proganjanje koji mogu dati pravo na priznavanje statusa izbjeglice.

16 EZ podnio je tužbu protiv te odluke 1. svibnja 2017. sudu koji je uputio zahtjev, Verwaltungsgerichtu Hannover (Upravni sud u Hannoveru, Njemačka). On u biti smatra da je zbog činjenice da je pobjegao iz zemlje podrijetla kako bi izbjegao obvezu vojne službe i zbog podnošenja zahtjeva za azil u Njemačkoj izložen opasnosti od proganjanja koja opravdava da mu se odobri status izbjeglice.

17 Sud koji je uputio zahtjev utvrđuje da se nacionalna sudska praksa nije usuglasila u pogledu zahtjeva za azil koji podnose sirijski vojni obveznici koji su pobjegli iz svoje zemlje kako bi izbjegli vojnu obvezu i koji su zbog te činjenice izloženi progonu i kažnjavanju u slučaju povratka u svoju zemlju.

18 U tim je okolnostima Verwaltungsgericht Hannover (Upravni sud u Hannoveru) odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

„1. Treba li članak 9. stavak 2. točku (e) [Direktive 2011/95] tumačiti na način da ‚odbijanj[e] vršenja vojne službe prilikom sukoba' ne zahtijeva to da je dotična osoba odbila izvršavanje vojne službe u okviru formalnog postupka za odbijanje, kad se u pravu zemlje podrijetla ne predviđa pravo na odbijanje izvršavanja vojne službe?

2. U slučaju potvrdnog odgovora na prvo pitanje: štiti li članak 9. stavak 2. točka (e) Direktive [2011/95] i one osobe koje se nakon isteka odgode za izvršavanje vojne službe ne odazovu vojnim tijelima zemlje podrijetla i nakon toga pobjegnu od prisilnog novačenja?

3. U slučaju potvrdnog odgovora na drugo pitanje: treba li članak 9. stavak 2. točku (e) [Direktive 2011/95] tumačiti na način da bi za vojnog obveznika koji ne zna svoje buduće područje vojne intervencije izvršavanje vojne službe izravno ili neizravno ‚uključivalo kaznena djela ili radnje koje su obuhvaćene klauzulama o isključenju iz članka 12. stavka 2.' samim time jer oružane snage njegove zemlje podrijetla intervencijom vojnih obveznika opetovano i sustavno čine takva kaznena djela ili radnje?

4. Treba li članak 9. stavak 3. Direktive [2011/95] tumačiti na način da u slučaju sudskog progona u smislu članka 9. stavka 2. točke (e), u skladu s člankom 2. točkom (d), mora postojati veza između razloga navedenih u članku 10. i djela koja su definirana kao djela proganjanja u smislu članka 9. stavaka 1. i 2. ili nedostatka zaštite od takvih kaznenih djela?

5. U slučaju potvrdnog odgovora na četvrto pitanje: postoji li veza u smislu članka 9. stavka 3. u vezi s člankom 2. točkom (d) [Direktive 2011/95] između proganjanja u obliku sudskog progona ili kažnjavanja zbog odbijanja izvršavanja vojne službe i razloga za proganjanje na temelju puke činjenice da su sudski progon ili kažnjavanje povezani s odbijanjem?"

Prethodna pitanja

Uvodna očitovanja

19 Kao prvo, valja podsjetiti na to da iz uvodnih izjava 4. i 12. Direktive 2011/95 proizlazi da je Ženevska konvencija temelj međunarodnog pravnog režima za zaštitu izbjeglica i da je ta direktiva osobito usvojena kako bi sve države članice primjenjivale zajedničke kriterije za utvrđivanje osoba kojima je zaista potrebna međunarodna zaštita.

20 Odredbe Direktive 2011/95 stoga treba tumačiti s obzirom na njezinu opću strukturu i krajnji cilj, poštujući Ženevsku konvenciju i druge relevantne ugovore navedene u članku 78. stavku 1. UFEU-a. Kao što proizlazi iz uvodne izjave 16. te direktive, takvo tumačenje također treba biti izvršeno u skladu s pravima priznatima Poveljom Europske unije o temeljnim pravima (vidjeti u tom smislu presudu od 26. veljače 2015., Shepherd, C-472/13, EU:C:2015:117, t. 23. i navedenu sudsku praksu).

21 Kao drugo, valja podsjetiti na to da je na temelju članka 2. točke (d) Direktive 2011/95 izbjeglica ponajprije državljanin treće zemlje koji je izbjegao iz svoje nacionalne države „zbog osnovanog straha od proganjanja" zbog svoje rase, vjere, nacionalnosti, političkog mišljenja ili pripadnosti određenoj društvenoj skupini i koji nije u mogućnosti ili se ne želi, „zbog takvog straha", staviti pod „zaštitu" te države. Dotični državljanin stoga mora, zbog postojećih okolnosti u zemlji podrijetla, biti suočen s osnovanim strahom od proganjanja zbog najmanje jednog od pet razloga navedenih u toj direktivi i Ženevskoj konvenciji (vidjeti u tom smislu presudu od 26. veljače 2015., Shepherd, C-472/13, EU:C:2015:117, t. 24. i navedenu sudsku praksu).

22 Kao treće, treba naglasiti da članak 9. Direktive 2011/95 utvrđuje elemente koji omogućuju kvalificiranje djela kao djela proganjanja u smislu članka 1. odjeljka A Ženevske konvencije. U tom pogledu, članak 9. stavak 1. točka (a) te direktive navodi da relevantna djela moraju biti dovoljno ozbiljna po svojoj prirodi ili ponavljanju da predstavljaju ozbiljno kršenje temeljnih ljudskih prava, posebno apsolutnih prava od kojih na temelju članka 15. stavka 2. Europske konvencije o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda nije moguće odstupiti. Nadalje, članak 9. stavak 1. točka (b) navedene direktive određuje da skup različitih mjera, uključujući kršenje ljudskih prava koje je dovoljno ozbiljno da utječe na pojedinca na sličan način kako je navedeno u članku 9. stavku 1. točki (a) te direktive, također treba smatrati proganjanjem. Iz tih odredaba proizlazi da mora biti dosegnuta određena razina ozbiljnosti kako bi kršenje temeljnih prava predstavljalo proganjanje u smislu članka 1. odjeljka A Ženevske konvencije (vidjeti u tom smislu presudu od 26. veljače 2015., Shepherd, C-472/13, EU:C:2015:117, t. 25. i navedenu sudsku praksu).

23 Kao četvrto, važno je istaknuti da na temelju članka 4. stavka 3. točaka (a) do (c) Direktive 2011/95, prilikom pojedinačne procjene zahtjeva za međunarodnu zaštitu valja voditi računa o svim relevantnim činjenicama koje se odnose na zemlju podrijetla u trenutku odlučivanja o zahtjevu, relevantnim informacijama i dokumentima koje je dostavio podnositelj zahtjeva kao i o njegovu položaju i osobnim okolnostima.

24 S obzirom na ta razmatranja valja tumačiti odredbe članka 9. stavka 2. točke (e) Direktive 2011/95 u skladu s kojima djela proganjanja u smislu stavka 1. tog članka među ostalim mogu biti u obliku sudskog progona ili kažnjavanja zbog odbijanja izvršavanja vojne službe prilikom sukoba, kada bi izvršavanje vojne službe uključivalo kaznena djela ili radnje obuhvaćene klauzulama o isključenju koje su utvrđene u članku 12. stavku 2. te direktive.

25 Usto, kad je riječ o glavnom predmetu, iz navoda suda koji je uputio zahtjev proizlazi da su kaznena djela na počinjenje kojih je EZ mogao biti naveden kao vojni obveznik u kontekstu sirijskog građanskog rata „ratni zločini" ili „zločini protiv čovječnosti" iz članka 12. stavka 2. točke (a) Direktive 2011/95.

Prvo i drugo pitanje

26 Svojim prvim dvama pitanjima koja valja zajedno razmotriti sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 9. stavak 2. točku (e) Direktive 2011/95 tumačiti na način da mu se protivi to da, kad pravo zemlje podrijetla ne predviđa mogućnost da se odbije izvršavanje vojne službe, to odbijanje utvrdi u situaciji u kojoj dotična osoba nije formalizirala svoje odbijanje u skladu s određenim postupkom te je pobjegla iz svoje zemlje podrijetla a da se nije javila vojnim tijelima.

27 U skladu s člankom 9. stavkom 2. točkom (e) Direktive 2011/95, djela proganjanja za koja tvrdi da im je izložen onaj koji traži priznavanje statusa izbjeglice na temelju te odredbe moraju biti posljedica njegova odbijanja da izvršava vojnu službu. Posljedično, to odbijanje mora predstavljati jedino sredstvo pomoću kojeg dotična osoba može izbjeći sudjelovanje u počinjenju kaznenih djela iz članka 12. stavka 2. točke (a) te direktive (vidjeti u tom smislu presudu od 26. veljače 2015., Shepherd, C-472/13, EU:C:2015:117, t. 44.).

28 Iz toga proizlazi da okolnost da podnositelj zahtjeva za status izbjeglice nije pokrenuo postupak za stjecanje statusa osobe s prigovorom savjesti isključuje svu zaštitu na temelju članka 9. stavka 2. točke (e) Direktive 2011/95, osim ako taj podnositelj zahtjeva dokaže da mu nijedan postupak takve prirode nije bio na raspolaganju u njegovoj konkretnoj situaciji (vidjeti u tom smislu presudu od 26. veljače 2015., Shepherd, C-472/13, EU:C:2015:117, t. 45.).

29 Konkretno, ako mogućnost da se odbije izvršavanje vojne službe nije predviđena pravom zemlje podrijetla i ako posljedično ne postoji nikakav postupak u tu svrhu, od osobe koja izbjegava vojnu obvezu ne može se tražiti da formalizira svoje odbijanje u skladu s određenim postupkom.

30 Osim toga, u tom se slučaju, s obzirom na nezakonitost tog odbijanja na temelju prava zemlje podrijetla i na sudski progon i kažnjavanje kojima se izlaže njegov autor, od njega ne može razumno očekivati da to odbijanje izrazi pred vojnim tijelima.

31 Međutim, te okolnosti nisu dostatne da bi se dokazalo da je dotična osoba doista odbila izvršavanje vojne službe. U skladu s člankom 4. stavkom 3. točkama (a) do (c) Direktive 2011/95 to odbijanje treba tumačiti s obzirom na druge elemente iznesene u prilog zahtjevu za međunarodnu zaštitu uzimajući u obzir sve relevantne činjenice koje se odnose na zemlju podrijetla u trenutku odlučivanja o zahtjevu, relevantne informacije i dokumente koje je dostavio podnositelj zahtjeva kao i njegov položaj i osobne okolnosti kao što je to navedeno u točki 23. ove presude.

32 Posljedično, članak 9. stavak 2. točku (e) Direktive 2011/95 treba tumačiti na način da mu se ne protivi to da, kad pravo zemlje podrijetla ne predviđa mogućnost da se odbije izvršavanje vojne službe, to odbijanje utvrdi u slučaju da dotična osoba nije formalizirala svoje odbijanje u skladu s određenim postupkom te je pobjegla iz svoje zemlje podrijetla a da se nije javila vojnim tijelima.

Treće pitanje

33 Svojim trećim pitanjem sud koji je uputio zahtjev pita treba li članak 9. stavak 2. točku (e) Direktive 2011/95 tumačiti na način da, za vojnog obveznika koji odbije izvršavanje vojne službe u slučaju sukoba, ali koji ne zna svoje buduće područje vojne intervencije, izvršavanje njegove vojne službe podrazumijeva počinjenje kaznenih djela ili radnji iz članka 12. stavka 2. te direktive na temelju puke činjenice da oružane snage njegove zemlje podrijetla intervencijom vojnih obveznika opetovano i sustavno čine takva djela ili radnje.

34 Samo nacionalna tijela mogu, podložno sudskom nadzoru, ocijeniti bi li izvršavanje vojne službe podnositelja zahtjeva koji traži odobrenje statusa izbjeglice na osnovi članka 9. stavka 2. točke (e) Direktive 2011/95 nužno ili barem vrlo vjerojatno dovelo do počinjenja kaznenih djela iz članka 12. stavka 2. te direktive (vidjeti u tom smislu presudu od 26. veljače 2015., Shepherd, C-472/13, EU:C:2015:117, t. 40.).

35 Ta se činjenična ocjena treba temeljiti na skupu indicija kojima se, s obzirom na sve predmetne okolnosti – osobito one koje se odnose na relevantne činjenice u pogledu zemlje podrijetla u trenutku odlučivanja o zahtjevu kao i na položaj i osobne okolnosti podnositelja zahtjeva – može dokazati da cjelokupna situacija čini vjerojatnim počinjenje navodnih kaznenih djela (vidjeti u tom smislu presudu od 26. veljače 2015., Shepherd, C-472/13, EU:C:2015:117, t. 46.).

36 Osim toga, Sud je utvrdio da načelno nisu isključene situacije u kojima podnositelj zahtjeva samo neizravno sudjeluje u počinjenju takvih zločina jer, između ostalog, nije pripadnik borbenih postrojbi, nego je, primjerice, raspoređen u logističku ili pomoćnu postrojbu (vidjeti u tom smislu presudu od 26. veljače 2015., Shepherd, C-472/13, EU:C:2015:117, t. 37.).

37 U sirijskom kontekstu općega građanskog rata koji je trajao u trenutku odlučivanja o zahtjevu dotične osobe, odnosno u travnju 2017., i osobito s obzirom na to da sirijska vojska opetovano i sustavno čini ratne zločine, što uključuje i jedinice koje čine vojni obveznici – a što je prema mišljenju suda koji je uputio zahtjev opširno dokumentirano – čini se da postoji velika vjerojatnost da vojni obveznik izravno ili neizravno bude naveden na sudjelovanje u počinjenju predmetnih kaznenih djela neovisno o tome koje je područje njegove intervencije, što treba provjeriti sud koji je uputio zahtjev.

38 Posljedično, članak 9. stavak 2. točku (e) Direktive 2011/95 treba tumačiti na način da bi za vojnog obveznika koji odbija izvršavanje vojne službe u slučaju sukoba, ali koji ne zna svoj budući sektor vojne intervencije, u kontekstu općega građanskog rata u kojem vojska intervencijom vojnih obveznika opetovano i sustavno čini kaznena djela ili radnje iz članka 12. stavka 2. te direktive, izvršavanje vojne službe pretpostavljalo izravno ili neizravno sudjelovanje u počinjenju takvih djela ili radnji neovisno o području intervencije.

Četvrto pitanje

39 Svojim četvrtim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 9. stavak 3. Direktive 2011/95 tumačiti na način da treba postojati veza između razloga navedenih u članku 10. te direktive i sudskog progona i kažnjavanja iz članka 9. stavka 2. točke (e) te direktive.

40 Na to pitanje valja odgovoriti ne samo s obzirom na tekst navedenog članka 9. nego i na njegov kontekst kao i na namjeru zakonodavca Unije.

41 Kao prvo, iz teksta članka 9. stavka 3. Direktive 2011/95 proizlazi da mora postojati veza između razloga navedenih u članku 10. te direktive i djela proganjanja u smislu njezina članka 9. stavka 1. ili nedostatka zaštite od takvih djela. Članak 9. stavak 2. navedene direktive sadržava indikativan popis djela proganjanja u smislu stavka 1. tog članka 9. Posljedično, postojanje veze između razloga navedenih u članku 10. i djela proganjanja u smislu članka 9. stavka 1. osobito vrijedi za djela proganjanja navedena u članku 9. stavku 2., uključujući ona iz točke (e) te odredbe.

42 Kao drugo, to je tumačenje u skladu sa samom definicijom pojma „izbjeglica” u smislu članka 2. točke (d) Direktive 2011/95, odnosno državljanina treće zemlje ili osobe bez državljanstva kod kojeg postoji osnovani strah od proganjanja zbog jednog od pet razloga navedenih u toj odredbi i razrađenih u članku 10. Direktive i koji nije u mogućnosti ili se zbog takvog straha ne želi staviti pod zaštitu države u kojoj se nalazilo njegovo uobičajeno boravište.

43 Kao treće, kao što je to navedeno u uvodnoj izjavi 24., Direktiva 2011/95 namijenjena je uvođenju zajedničkih kriterija za priznavanje statusa izbjeglice u smislu Ženevske konvencije. Posljedično, u skladu s odredbama iz članka 1. odjeljka A točke 2. te konvencije, ta direktiva ograničava pravo azila na osobe kod kojih postoji osnovani strah od proganjanja zbog njihove rase, vjere, nacionalnosti, pripadnosti određenoj društvenoj skupini, ili zbog političkog mišljenja kao što to također proizlazi iz uvodne izjave 29. direktive.

44 S obzirom na prethodno navedeno, članak 9. stavak 3. Direktive 2011/95 treba tumačiti na način da se njime propisuje postojanje veze između razloga navedenih u članku 10. te direktive i sudskog progona i kažnjavanja iz članka 9. stavka 2. točke (e) navedene direktive.

Peto pitanje

45 Svojim petim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 9. stavak 2. točku (e) u vezi s člankom 9. stavkom 3. Direktive 2011/95 tumačiti na način da postojanje veze između razloga navedenih u članku 2. točki (d) kao i u članku 10. te direktive i sudskog progona i kažnjavanja zbog odbijanja izvršavanja vojne službe iz članka 9. stavka 2. točke (e) navedene direktive treba smatrati dokazanim na temelju puke činjenice da su sudski progon i kažnjavanje povezani s tim odbijanjem.

46 Najprije valja navesti da spominjanjem sudskog progona ili kažnjavanja zbog odbijanja izvršavanja vojne službe u slučaju sukoba kada vojna služba pretpostavlja počinjenje kaznenih djela ili radnji koje su obuhvaćene klauzulama o isključenju iz članka 12. stavka 2. Direktive 2011/95, članak 9. stavak 2. točka (e) te direktive definira određena djela proganjanja prema njihovu razlogu te da se ti razlozi razlikuju od onih koji su taksativno navedeni u članku 2. točki (d) i članku 10. te direktive odnosno rase, vjere, nacionalnosti, političkog mišljenja ili pripadnosti određenoj društvenoj skupini.

47 Doduše, u mnogo je slučajeva odbijanje izvršavanja vojne službe izražavanje političkog mišljenja – neovisno o tome sastoji li se ono od odbijanja svake uporabe vojne sile ili od protivljenja politici ili metodama tijela zemlje podrijetla – vjerskih uvjerenja ili je motivirano pripadnošću određenoj društvenoj skupini. U tim je slučajevima djela proganjanja, do kojih može dovesti to odbijanje, također moguće povezati s istim razlozima.

48 Međutim, kao što je to nezavisna odvjetnica navela u točki 67. svojeg mišljenja, odbijanje vojne službe također može biti uvjetovano razlozima koji se razlikuju od pet prethodno navedenih razloga za proganjanje. Ono među ostalim može biti uvjetovano strahom od izlaganja opasnostima koje prate izvršavanje vojne službe u kontekstu oružanog sukoba.

49 Posljedično, priznanje da je izvršavanje vojne službe pod uvjetima koji su definirani člankom 9. stavkom 2. točkom (e) Direktive 2011/95 u svakom slučaju povezano s jednim od pet razloga za proganjanje predviđenima Ženevskom konvencijom zapravo bi dovelo do toga da bi se tim razlozima dodali drugi razlozi za proganjanje te bi se time proširilo područje primjene te direktive u odnosu na Ženevsku konvenciju. Međutim takvo bi tumačenje bilo protivno jasnoj namjeri zakonodavca Unije, navedenoj u uvodnoj izjavi 24. navedene direktive, koja se sastoji od usklađivanja statuta izbjeglice u smislu Ženevske konvencije na razini Unije.

50 Zbog toga se postojanje veze između barem jednog od razloga za proganjanje navedenih u članku 10. te direktive i sudskog progona i kažnjavanja iz članka 9. stavka 2. točke (e) te direktive ne može smatrati dokazanim niti se, slijedom toga, može izbjeći ispitivanje nacionalnih tijela koja su nadležna za procjenu zahtjeva za međunarodnu zaštitu.

51 Taj je zaključak potvrđen načinima procjene zahtjeva za međunarodnu zaštitu predviđenima Direktivom 2011/95.

52 Naime, ta direktiva u članku 4. stavku 1. navodi da države članice mogu utvrditi kao obvezu podnositelja zahtjeva da što prije dostavi sve potrebne elemente kojima će potkrijepiti svoj zahtjev za međunarodnu zaštitu. Međutim, izjave podnositelja zahtjeva za međunarodnu zaštitu čine samo polaznu točku postupka procjene činjenica i okolnosti koji provode nadležna tijela (vidjeti u tom smislu presudu od 25. siječnja 2018., F, C-473/16, EU:C:2018:36, t. 28.). Naime, ta odredba predviđa da je dužnost države članice da u suradnji s podnositeljem zahtjeva za međunarodnu zaštitu procijeni relevantne elemente zahtjeva.

53 Među relevantnim elementima koji podliježu procjeni nadležnih nacionalnih tijela članak 4. stavak 2. Direktive 2011/95 navodi „razloge za podnošenje zahtjeva za međunarodnu zaštitu” koji nužno uključuju razloge za djela proganjanja za koja podnositelj zahtjeva tvrdi da im je bio izložen. Posljedično, kad bi se bez ispitivanja priznalo da su sudski progon i kažnjavanje zbog odbijanja

izvršavanja vojne službe u okolnostima iz članka 9. stavka 2. točke (e) te direktive povezani s jednim od pet razloga za proganjanje iz Ženevske konvencije, bitan element „razloga za podnošenje zahtjeva za međunarodnu zaštitu" izuzeo bi se iz procjene nadležnih tijela protivno onomu što predviđa članak 4. stavak 2. navedene direktive.

54 Međutim, ne može se smatrati da je na podnositelju zahtjeva za međunarodnu zaštitu da podnese dokaz o postojanju veze između razloga navedenih u članku 2. točki (d) kao i u članku 10. Direktive 2011/95 i sudskog progona i kažnjavanja koji mu prijete zbog njegova odbijanja da izvršava vojnu službu pod uvjetima predviđenima njezinim člankom 9. stavkom 2. točkom (e).

55 Naime takav bi teret dokazivanja bio protivan načinima procjene zahtjeva za međunarodnu zaštitu, kako su definirani člankom 4. Direktive 2011/95. S jedne strane, kao što je to navedeno u točki 52. ove presude, članak 4. stavak 1. te direktive samo državama članicama dopušta da podnositelju zahtjeva nametnu obvezu da „čim prije dostavi sve potrebne elemente kojima će potkrijepiti svoj zahtjev za međunarodnu zaštitu" i obvezuje državu članicu kojoj je zahtjev podnesen da ocijeni relevantne elemente zahtjeva. S druge strane, kao što je to nezavisna odvjetnica navela u točki 70. svojeg mišljenja, člankom 4. stavkom 5. Direktive 2011/95 priznaje se da podnositelj zahtjeva nije uvijek u mogućnosti svoj zahtjev potkrijepiti dokumentacijom ili drugim dokazima i navodi kumulativne uvjete pod kojima se takvi dokazi ne traže. U tom pogledu, razlozi za odbijanje izvršavanja vojne službe i slijedom toga sudski progon do kojeg to odbijanje dovodi čine subjektivne elemente zahtjeva u pogledu kojih može biti osobito teško podnijeti neposredan dokaz.

56 U tim okolnostima, na nadležnim je nacionalnim tijelima da ocijene, s obzirom na sve okolnosti koje je iznio podnositelj zahtjeva za međunarodnu zaštitu, uvjerljivost veze između razloga navedenih u članku 2. točki (d) kao i u članku 10. Direktive 2011/95 i sudskog progona i kažnjavanja u slučaju odbijanja izvršavanja vojne službe pod uvjetima iz članka 9. stavka 2. točke (e) te direktive.

57 U tom pogledu valja naglasiti da postoji snažna presumpcija da je odbijanje izvršavanja vojne službe pod uvjetima navedenima u članku 9. stavku 2. točki (e) te direktive povezano s jednim od pet razloga navedenih u članku 10. te direktive.

58 Kao prvo, navođenjem razloga za djela proganjanja iz članka 9. stavka 2. točke (e) Direktive 2011/95 očito je da zakonodavac Unije propisivanjem dodatnog uvjeta za dobivanje statusa izbjeglice nije namjeravao otežati odobrenje tog statusa za osobe koje izraze prigovor savjesti nego je, upravo suprotno, smatrao da je taj razlog za proganjanje načelno povezan s barem jednim od pet razloga za proganjanje koji daju pravo na status izbjeglice. Naime, posebno navođenje u toj direktivi osoba koje se pozivaju na prigovor savjesti kad ih izvršavanje vojne službe obvezuje na počinjenje zločina protiv mira, ratnih zločina ili zločina protiv čovječnosti posve je u skladu s isključenjem statusa izbjeglice za počinitelje prethodno navedenih zločina iz članka 12. Direktive.

59 Kao drugo, kao što je to nezavisna odvjetnica navela u točki 75. svojeg mišljenja, odbijanje izvršavanja vojne službe, osobito ako podliježe teškim sankcijama, omogućuje da se pretpostavi postojanje snažnog sukoba vrijednosti i političkih ili vjerskih stajališta između dotične osobe i tijela zemlje podrijetla.

60 Kao treće, u kontekstu oružanog sukoba, osobito građanskog rata, i u slučaju nepostojanja zakonske mogućnosti izbjegavanja vojne obveze, postoji velika vjerojatnost da će tijela odbijanje izvršavanja vojne službe protumačiti kao akt političkog protivljenja, neovisno o osobnim razlozima dotične osobe koji su eventualno složeniji. U članku 10. stavku 2. Direktive 2011/95 propisano je da „[k]ad se procjenjuje ima li podnositelj zahtjeva osnovan strah od proganjanja nebitno je posjeduje li on doista rasne, vjerske, nacionalne, društvene ili političke osobine koje izazivaju proganjanje pod uvjetom da mu takvu osobinu pripisuje počinitelj proganjanja".

61 Iz prethodno navedenog slijedi da članak 9. stavak 2. točku (e) i članak 9. stavak 3. Direktive 2011/95 treba tumačiti na način da se postojanje veze između razloga navedenih u članku 2. točki (d) kao i u članku 10. te direktive i sudskog progona i kažnjavanja zbog odbijanja izvršavanja vojne službe iz članka 9. stavka 2. točke (e) navedene direktive ne može smatrati dokazanim na temelju puke činjenice da su taj sudski progon i kažnjavanje povezani s tim odbijanjem. Međutim, postoji snažna presumpcija da je odbijanje izvršavanja vojne službe pod uvjetima navedenima u članku 9. stavku 2. točki (e) te direktive povezano s jednim od pet razloga navedenih u njezinu članku 10. Na nadležnim je nacionalnim tijelima da s obzirom na sve predmetne okolnosti provjere vjerojatnost te veze.

Troškovi

62 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenog, Sud (šesto vijeće) odlučuje:

1. **Članak 9. stavak 2. točku (e) Direktive 2011/95/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 13. prosinca 2011. o standardima za kvalifikaciju državljana trećih zemalja ili osoba bez državljanstva za ostvarivanje međunarodne zaštite, za jedinstveni status izbjeglica ili osoba koje ispunjavaju uvjete za supsidijarnu zaštitu te sadržaj odobrene zaštite treba tumačiti na način da mu se ne protivi to da, kad pravo zemlje podrijetla ne predviđa mogućnost odbijanja izvršavanja vojne službe, to odbijanje utvrdi u slučaju da dotična osoba nije formalizirala svoje odbijanje u skladu s određenim postupkom te je pobjegla iz svoje zemlje podrijetla a da se nije javila vojnim tijelima.**

2. **Članak 9. stavak 2. točku (e) Direktive 2011/95 treba tumačiti na način da bi za vojnog obveznika koji odbija izvršavanje vojne službe u slučaju sukoba, ali koji ne zna svoj budući sektor vojne intervencije, u kontekstu općega građanskog rata u kojem vojska intervencijom vojnih obveznika opetovano i sustavno čini kaznena djela ili akte iz članka 12. stavka 2. te direktive, izvršavanje vojne službe pretpostavljalo izravno ili neizravno sudjelovanje u počinjenju takvih djela ili radnji, neovisno o području intervencije.**

3. **Članak 9. stavak 3. Direktive 2011/95 treba tumačiti na način da se njime propisuje postojanje veze između razloga navedenih u članku 10. te direktive i sudskog progona i kažnjavanja iz članka 9. stavka 2. točke (e) navedene direktive.**

4. **Članak 9. stavak 2. točku (e) u vezi s člankom 9. stavkom 3. Direktive 2011/95 treba tumačiti na način da se postojanje veze između razloga navedenih u članku 2. točki (d) kao i u članku 10. te direktive i sudskog progona i kažnjavanja zbog odbijanja izvršavanja vojne službe iz članka 9. stavka 2. točke (e) navedene direktive ne može smatrati dokazanim na temelju puke činjenice da su taj sudski progon i kažnjavanje povezani s tim odbijanjem. Međutim, postoji snažna presumpcija da je odbijanje izvršavanja vojne službe pod uvjetima navedenima u članku 9. stavku 2. točki (e) te direktive povezano s jednim od pet razloga navedenih u njezinu članku 10. Na nadležnim je nacionalnim tijelima da s obzirom na sve predmetne okolnosti provjere vjerojatnost te veze.**

Potpisi